

Referat af møde i Rådet for Børns Læring onsdag d. 4. juni 2014

Afbud fra: Miranda Wernay Dagsson DSE, Allan Baumann BUPL, Claus Hjorthøj
Skolelederforeningen, Bjørn Hansen DLF, Dorte Bloch BKF, Lise Tingleff Nielsen Danske
Professionshøjskoler, Mette Nielsen KL, Stefan Herman Metropol

Præsentation og godkendelse af referat

Formanden for Rådet for Børns Læring bød velkommen til det andet møde i rådet. Formanden foreslog en hurtig præsentationsrunde. Herefter blev referatet fra sidste møde godkendt uden bemærkninger.

Arbejdsplan for 2014

Formanden præsenterede derefter formandskabets forslag til rådets kommende arbejdsplan. Hun præsenterede inklusion i folkeskolen som rådets første arbejdstema, som allerede blev diskuteret på sidste rådsmøde. Formanden påpegede, at inklusion er meget forskellig på dagtilbudsområdet og skoleområdet, og at dagens drøftelse ville omhandle publikationen om skoleområdet. Det er derfor mest hensigtsmæssigt, hvis inklusion i dagtilbud bliver håndteret i en separat publikation til efteråret. Til rådsmødet i januar /februar 2015 kan rådet udgive en tværgående publikation, som omhandler både skole og dagtilbud.

Præsentation og drøftelse af udkast til publikation fra formandskabet om inklusion i folkeskolen

Formanden bad herefter rådsmedlemmerne om i første omgang at komme med deres generelle kommentarer til publikationen.

Repræsentanten fra lederne i BUPL anførte, at det er en god idé at dele publikationerne op således, at én omhandler folkeskole, og en anden omhandler dagtilbud. Hun påpegede desuden, at der mangler noget omkring inklusion i ungdomsuddannelserne.

Formanden bemærkede, at inklusion i forhold til ungdomsperspektivet vil indgå i andre sammenhænge og kan måske få et særligt fokus i den tværgående publikation, som rådet laver i starten af 2015.

Repræsentanten fra Daginstitutionernes Lands-Organisation efterspurgte en dato for rådsmødet i januar/februar 2015.

Formanden pointerede, at der vil blive meldt en dato ud, så snart den foreligger.

Repræsentanten fra Uddannelsesforbundet udtrykte ærgerlighed over repræsentanterne fra skolelederne og lærerne ikke var til stede, idet de repræsenterer helt centrale aktører.

Formanden bemærkede, at de pågældende repræsentanter desværre var forhindret i at deltage, men begge foreninger havde tilsendt deres skriftlige kommentarer til publikationen.

Formanden bad herefter om en mere indgående drøftelse af publikationen - først en bordrunde med hensyn til publikationen som helhed og derefter ville rådsmedlemmerne blive inddelt tre grupper, der hver især skulle drøfte et spørgsmål i relation til inklusion. Formålet med gruppearbejdet var, at diskutere om publikationen skal suppleres med noget i forhold til ledere/lærere/pædagoger, eller om der er pejlemærker, som skal skrives ind i publikationen. Derudover tilkendegav formanden, at grupperne meget gerne måtte overveje, hvad næste skridt skal være, hvis man skal videre ud i verden med dette tema. Hvis sektoren skal arbejde med dette, hvordan sikrer man det bliver virkeliggjort? Er det en temadrøftelse, regionale møder med lærere, en pixiudgave af publikation? *Formanden* bemærkede, at det ikke er forventningen, at lærerne kommer til at sidde med publikationen ude i klasselokalet, hvorfor der skal være nogle aktiviteter efter publikationen.

Formanden bad herefter om de overordnede kommentarer.

Repræsentanten fra Skole og Forældre tilkendegav, at det første formål, der handler om de inkluderende læringsfællesskaber, er rigtigt og vigtigt. Hun fortsatte, at det andet sigte at inspirere de professionelle også er vigtigt, men det er ikke nok. Det handler om at få kulturændring i gang. *Repræsentanten* påpegede, at det kræver, at forældrene og eleverne er med. De professionelle skal initiere og sætte i værk, men elever/forældre skal også på banen.

Repræsentanten fra FOA hæftede sig ved, at der i publikationen står, at helhedsskolen er det bedste. Han pointerede, at flere og flere fravælger folkeskolen, og det er en udfordring. Han nævnte at der er megen fokus på de elever, som er flyttet fra specialtilbud, men der mangler fokus på, at mange fravælger folkeskolen. Derudover bemærkede repræsentanten, at en del af FOA's medlemmer (pædagogmedhjælpere, lærerassistenter) er helt usynlige i publikationen, hvilket ikke er et godt signal.

Formanden nævnte, at bemærkningerne ville blive taget til efterretning.

Repræsentanten fra FOLA erklærede sig enig i, at det er vigtigt at forholde sig til, hvor folkeskolen er på vej hen herunder også flugten fra folkeskolen. Hun bemærkede, at der i publikationen er mange gode elementer i forhold til at styrke lærerne og det faglige miljø, men hun påpegede, at den kulturændring, som repræsentanten fra Skole og Forældre nævnte, er af afgørende betydning. Den er afgørende for, hvordan inklusionen kan lykkes.

Repræsentanten fra BUPL bemærkede, at fokus bør være på inkluderende børnefællesskaber, hvor alle børn kan lære. Hun understregede at der ikke kun skal være fokus på læringen. Børn har også andre fællesskaber f.eks. legefællesskaber, frikvarterer m.v. *Repræsentanten* påpegede desuden, at læringsudbytte ofte hænger sammen med social ulighed. Derudover tilføjede hun, at børnene præges af meget andet end læreren.

Repræsentanten fra DH anførte at en kulturændring og en inkluderende folkeskole er et rigtigt sigte i forhold til politikere. *Repræsentanten* var enig i, at folkeskolen ikke kun skal være for b-holdet, og derfor skal forældre og elever inddrages. Han påpegede, at det er eleverne, det går ud over, og forældrene er vigtige fordi ellers bliver der et hul mellem inklusion og mellem dem. *Repræsentanten*

bemærkede desuden, at der er behov for at de professionelle får fokus på inklusion. Kulturen skal ændres, så folkeskolen er for alle.

Repræsentanten fra Daginstitutionernes Lands-Organisation pointerede, at det er naturligt, at der er fokus på undervisningsaktiviteten, men opmærksomheden bør også være på, hvad sker der i skolefritidsordningen. Han bemærkede, at der er potentialer i de andre sociale rum i forhold til vækst, udvikling og trivsel, som også er vigtige at inddrage. Repræsentanten tilføjede, at der er mange bløde kompetencer, der er i spil, og det er centralt også at have fokus på den ubevidste eksklusion. Eksempelvis kan man lave videooptagelse af, hvordan lærerens ageren kan fungere inkluderende og ekskluderende på, så de fagprofessionelle bliver mere bevidste om deres adfærd.

Repræsentanten fra formandskabet Charlotte Ringsmose anførte, at en problematik i relation til enhedsskolen er, at nogle skoler er mere belastede end andre skoler. Det kan være vanskeligt at være en højtpræsterende skole i et belastet område.

Formanden bemærkede, at enhedsskolen er tænkt som en skole, hvor man ikke deler børnene op.

Repræsentanten fra Uddannelsesforbundet nævnte, at der er nogle ting som er helt fraværende i publikationen, eksempelvis økonomi – det er ikke berørt, men er et vigtigt område. Kommunerne skal agere i en virkelighed, hvor de får færre midler. Repræsentanten bemærkede, at han var glad for at inklusion defineres som andet end de fysiske rammer, og også inddrager andre elementer. De svære spørgsmål skal stilles, og der skal være respekt for dem, der skal løse opgaven, så kommunikationen skal være i øjenhøjde. Han tilføjede, at der er langt fra denne publikation til det, der sker ude i virkeligheden.

Repræsentanten fra Idrættens Fællesråd anførte, at der er mange andre fællesskaber end læringsfællesskaber i skolen. Han tilføjede, at der er meget, som foregår uden for den regulære undervisning.

Repræsentanten fra formandskabet Andreas Rasch bemærkede, at læringsfællesskaber er den bredeste betegnelse, fordi den inkluderer mange forskellige fællesskaber. Han påpegede, at læringen ikke kun er skolastisk, og at inklusion er et grundvilkår for at drive en skole.

Herefter takkede *formanden* for de generelle bemærkninger. Hun pointerede, at det er ikke muligt at adressere alt indenfor for rammerne af publikationen, men der er nogle budskaber, som er vigtige i forhold til den kontekst som inklusionsdebatten foregår i pt. Debatten tager ofte udgangspunkt i et snævert inklusionsbegreb, hvor debatten bliver skinger. Rådets ene budskab er, at inklusion handler om alle børn. Det andet budskab er at inklusion handler ikke om, hvor man befinder sig, men at man er i et fælleskab. Formanden tilføjede at meget forskning tyder på, at hvis man arbejder med at alle børn skal føle sig inkluderet, da er man på rette vej. Hun tilføjede, at alle rådsmedlemmerne repræsenterede forskellige interesser og alles ønsker kan ikke opfyldes med denne publikation, men det er centralt at social ulighed, forældrenes rolle og definition af læringsfællesskaber tydeliggøres.

Herefter fulgte en mere grundig gennemgang af publikationen, hvor medlemmerne havde mulighed for at komme med specifikke tekstnære kommentarer.

Derefter blev medlemmerne inddelt i 3 grupper. Gruppe 1 arbejdede med spørgsmålet ”Hvad skal der til for at det pædagogiske personale arbejder aktivt og professionelt med inklusion?”

Arbejdet med spørgsmålet gav anledning til følgende refleksioner: Det handler om primært om kulturændringen og tro på, at det er den rigtige vej. Der skal lave et tankesæt hvis alle er specielle og sammen kommer det til at fungere bedre. Nogle har set det lykkes, men mange har ikke set det lykkes, og derfor holder de fast i gamle vaner.

Formanden bemærkede, at det handler ikke kun om kompetenceudvikling, det handler også om kultur.

Gruppe 1 havde desuden drøftet, at det også handler om værktøjer. Man kan dykke ned i nogle værktøjer, hvor man kan se, hvad der fungerer. Det som virker i Svendborg, virker ikke nødvendigvis i Varde. Det er nødvendigt med mange forskellige handleveje. Lærerne skal ikke stå alene. Lærerne skal kobles på, så de også anser løsningen for at være en god ide.

Formanden bemærkede, at i USA har man reformen ”no child left behind”, måske er der i Danmark behov for at tænke ”no teacher left behind”.

Gruppe 1s diskussioner understregede, at det skal være meningsfyldt for lærere/pædagoger. Samtidig må man sige, at inklusion er et grundvilkår. Når præmissen så er sådan, så skal folk opleve, at der er nogle rammer, de kan agere indenfor.

Repræsentanten fra FOLA foreslog igangsættelse af et aktionsforskningsprojekt, hvor praktikerne selv finder det meningsfulde. De tre spørgsmål kan de stilles som et forskningsprojekt, hvor parterne oplever at de kan være med til at finde svarene.

Formanden anførte, at der skal kompetenceudvikling og en kulturændring til. Hun tilføjede, at hvis det pædagogiske personale skal anse det for meningsfyldt, så skal de inddrages i at finde svarene.

Repræsentanten fra formandskabet Charlotte Ringsmose tilføjede, at man kan forandre, hvis man kan se, at det virker.

Gruppe 2 arbejdede med spørgsmålet ”Hvilke kompetencer er der behov for, og hvordan sikres et godt samspil..”

Arbejdet med spørgsmålet gav anledning til følgende refleksioner: God undervisning handler om relationskompetencer, undervisningskompetencer. Man skal overveje, hvor god er man til at tydeliggøre, at alle mennesker er meget forskellige og kan forskellige ting på forskellige niveauer. Eleverne ved det godt i forvejen, at de befinder sig på differentierede niveauer. Niveauopdeling kan gøres på rigtig mange måder og kan være et godt redskab. Man er ikke nødvendigvis på a-holdet i alle fag, alle er forskellige, og de forskellige kompetencer skal udnyttes.

Formanden påpegede, at enhedsskolen ikke betyder, at eleverne altid skal undervises sammen. Nogle gange kan man dele eleverne op i mindre grupper. Den pointe skal ind i forbindelse med læringsfællesskaber.

Gruppe 2 havde også drøftet, at læreren skal kunne afkode og forstå og være autentisk i sit møde med børnene. Det gør, at eleverne bliver motiverede. Børnene skal føle, at de har en relation til lærerne.

Formanden anførte, at disse pointer skal ind i afgrænsningen af læringsfællesskaber. Det er centralt med kompetencer til at forstå mangfoldigheden.

I Gruppe 2 havde man også diskuteret vigtigheden af at have specialviden, når man har behov for det. Man skal anvende specialviden og efterspørge den. Hvis specialviden ikke efterspørges, så er den der pludselig ikke mere. Når man går væk fra specialskoler, så skal man have den specialiserede viden på anden vis i andet regi.

Formanden tilføjede, at det er en kompetence i sig selv at kunne efterspørge specialviden på det rigtige tidspunkt.

Gruppe 3 arbejdede med spørgsmålet ”Hvordan udvikler vi en professionel kultur, hvor den faglige dialog er i centrum...?”

Arbejdet med spørgsmålet gav anledning til følgende refleksioner: *Gruppe 3* havde drøftet organisering af inkluderende læringsmiljøer og hvem de professionelle egentlig er. Der nævnes nogle i publikationen, som der er forskningsmæssigt belæg for. Man kunne overveje også at nævne at forældrene. Fundamentet for det professionelle samarbejde er viden, som man også skal efterspørge. Det kræver samarbejde, hvilket kan kræve en kulturforandring samt at ledelsen skaber tid og rum til at anvende ressourcepersoner. Gruppen havde også drøftet at eksperimentere med nye samarbejdsmetoder i bestræbelserne på at udvikle læringsmiljøer. Måske skal betegnelserne ændres, så man ikke taler om eksempelvis inklusionscentre. Spørgsmålet er om, man kan lave inkluderende miljøer for alle. Der skal være mulighed for, at der er nogle, der ikke inkluderes.

Formanden bemærkede, at det er en professionel opgave at skabe en professionel kultur. For at det er en professionel kultur så er supervision og faglig feedback er ofte med til at udvikle en kultur.

Repræsentanten fra landsforeningen for ungdomsskoleledere påpegede, at teamsamarbejde har handlet alt for meget om praktiske ting, men den kollegiale supervision og dialog skal være til stede.

Gruppen 3 havde også drøftet en tættere tilknytning til dagtilbuddenes arbejde med inklusion, idet der ligger meget viden og knowhow, som med fordel kan udveksles. Evt. skal understøttende undervisning nævnes.

Repræsentanten fra formandskabet Charlotte Ringsmose nævnte, at det kunne være fint med et inklusionskorps, som kan identificere daginstitutioners og skolars blinde pletter i forhold til inklusion.

Repræsentanten fra DUF bemærkede at der både er potentialer, men også faldgrupper i relation til f.eks. bevægelse og de grupper som skal ind i skolen fra omverdenen.

Repræsentanten fra BUPL tilkendegav, at hver gang man italesætter f.eks. inklusionscentre, så segregerer man. Det handler om at ændre tilgangen til børnene og sikre et børnefællesskab.

Formanden samlede op på diskussionen og anførte, at hvis der skal skabes/udvikles fælles kulturer, så skal der være adgang til viden og kompetencer til at efterspørge viden. Det er vigtige ledelsesopgaver at

sikre tid og rum til samarbejde, og at samle folk om det rigtige på det rigtige tidspunkt. Der kan være behov for nye samarbejdsstrukturer og styrkelse af feedback og supervision. Derudover bør skolen samarbejde med omverden om at skabe forskellige miljøer i løbet af skoledagen.

Formanden takkede for et godt møde.

Skriftlige kommentarer fra rådets medlemmer

Skriftlige bemærkninger fra Skolelederforeningens rådsmedlem

Generelt et meget grundigt og velstruktureret oplæg. Læsevenligheden og validiteten er i top. Publikationen har mere karakter af et statuspapir på viden og virkelighed – og ikke så nyskabende i sin form. I relation til definitionen på inklusion undrer det, at man har valgt Qvortrups definition på inklusion. Rasmus Alenkær danner sin definition via sin forskning til næsten de samme 3 punkter, dog er punkt 3 udskiftet til Faglig inklusion i stedet for Qvortrups Psykisk inklusion. Med henvisning til reformen, hvor der skal være større fokus på elevernes læring, giver det mere mening at bruge Alenkærs definition. Alenkærs forståelse af fysisk inklusion er langt bredere end det oplægget beskriver.

- Side 4: Definition på inklusion. Det undrer os, at man har valgt Qvortrups definition på inklusion. Rasmus Alenkær danner sin definition via sin forskning til næsten de samme 3 punkter, dog er punkt 3 udskiftet til Faglig inklusion i stedet for Qvortrups Psykisk inklusion. Med tanken inde i reformen, hvor vi skal have større fokus på elevernes læring, synes vi, at det vil give mere mening at bruge Alenkærs definition. Og Alenkærs forståelse af fysisk inklusion er langt bredere end det oplægget beskriver
- Side 5: Her italesættes et dobbelt fokus: Individuorienteret fokus og et kontekstorienteret fokus. Her synes vi der mangler viklen med fællesskabets betydning. Dobbelttheden beskrives fra de professionelle vinkel hvor man kan komme til at overse fællesskabets betydning for læringen. Dette fokus på fællesskabets betydning må heller ikke i næstsidste afsnit på samme side nedtones til fordel for mangfoldigheden af smågrupperinger og holddannelser. Det er der ikke entydig evidens for at det virker!
- Side 12, 4. afsnit: Her bør samarbejdet mellem ledelse og personale også beskrives. Det er fint at leder og forvaltning prioriterer opgaven ..., men også at ledelse og personale med hjælp fra ressourcepersoner sammen arbejder for at bringe viden i spil, erfaringsudveksle, strukturerer samarbejdet i personalegrupper mv, så vi når en bedre inklusion
- Afsnit 4.2: I afsnit 4.2 er der en vis differentiering i forhold til begrebet ”børn med særlige behov”, men ellers synes vi, der – også i den almindelige debat – mangler en skelnen mellem, hvilke ”særlige behov” det enkelte barn har, og dermed hvilke ”særlige kompetencer” det pædagogiske personale skal besidde. (Der er mange, for hvem inkluderede børn er lig med ADHD/gardinhængere – det er ikke retfærdigt). Så vi anbefaler at vi skriver, at man på skolen – og efter behov i samarbejde med PPR – får afdækket, hvilke kompetencer lærere/pædagoger skal besidde i forhold til det enkelte barn (syns-, høre-, indlæring-, AKT mv.), og at skoleledelsen tager ansvar for, at kompetencerne er til rådighed for barnet i forbindelse med indskrivning på skolen.
- Endelig bør oplægget minutiøst ses igennem for at sikre, at der konsekvent står skolens personale/det pædagogiske personale og ikke alene ”lærere”. Vi ved godt, at der er en del forskning, der alene har læreren som fokus, men vi er overbeviste om, at ”lærer-elevrelationen” (som omtalt s.14 øv) også vil gælde for andre fra det pædagogiske personale. Hvis man vælger at referere til forskningsresultater, kan vi vel skrive os ud af den forståelse og ind i en ny tid. Der er en svag tendens i oplægget at der startes rigtigt ud, men undervejs i papiret kommer der mere lærere og undervisning ind og mindre pædagogisk personale og læring.

Skriftlige bemærkninger fra DLFs rådsmedlem

Oplægget er en rigtig god samling af viden om både praktiske og teoretiske problemfelter omkring målet at skabe inkluderende læringsfællesskaber for alle børn.

Med det mål er det vigtigt at fastholde fokus på de professionelles (lærere, pædagoger, ledere) muligheder for at gennemføre inklusion i praksis.

Jeg vil gerne fremhæve tre betragtninger som særligt væsentlige for at få inkluderende læringsfællesskaber, hvor undervisningen kan give et større udbytte for alle børns læring.

- Undervisningsdifferentiering som didaktisk og pædagogisk princip skal der stadig sættes fokus på, da det er grundlaget for at alle elever kan deltage i det faglige og sociale fællesskab som klassen er den vigtige ramme om.
- Lærere og pædagogers adgang til specialviden er en vigtig ramme for at nå målet. Det drejer sig ikke kun om efteruddannelse, men i høj grad om sparring og rådgivning i praksissituationerne i klassen, hvor undervisningen skal organiseres og have indhold for alle elevers udvikling og deltagelse.
- Endelig har skoleledelsen, som beskrevet, en nøglerolle i at nå målet. Lederens fokus og prioritering af indsatsen har afgørende betydning – både i forhold til medarbejderes og forældre forståelse af betydningen af indsatsen, og især for prioriteringen af ressourcer til opgaven.

Det er vigtigt at fastholde den definition af inklusion som kendetegnes ved at inklusion først er sket, når det både er fysisk, social og psykisk inklusion der lykkes – og i den forbindelse også med et fagligt udbytte for alle elever.

Konkret nævnes på s. 15 flere eksempler på samarbejder, hvor jeg vil påpege et forbehold overfor effekterne af Tolærer- og undervisningsassistentordninger. De bygger på et spinkelt grundlag og små marginaler i den rapport, der er lavet, hvor vi tidligere har problematiseret forholdene omkring forløb og konklusioner.

Jeg vedlægger en undersøgelse, som DLF har fået foretaget i 10 af de kommuner, som har deltaget i ministeriets inklusionsindsats – den understreger behovet for en kraftig indsats på handleplaner i praksis i klasselokalet.

Skriftlige bemærkninger fra BKF's rådsmedlem

Generelt er det et rigtig godt oplæg, som jeg kan tilslutte mig. Der dog nogle nuancer, som jeg synes oplægget med fordel kan tilføres for at blive skarpere og bedre.

Jeg er enig i, at inklusion handler om, at alle børn skal være aktive deltagere i et fællesskab, hvor de udfordres til at blive så dygtige, som de kan med en brug af differentierede metoder for læring. Jeg savner derfor en større betoning af inklusion som en dynamisk og vedvarende proces, hvor sociale og faglige fællesskaber øger mulighederne for tilstedeværelse, oplevelse af fællesskab, aktiv deltagelse og med et højt læringsmæssigt udbytte for alle børn og unge. Deltagelse, tilstedeværelse og læring skal foregå samtidig, for at man kan tale om reel inklusion. Både barnet og fællesskabet skal lære noget.

Jeg mangler derudover en grundlæggende præmis for oplægget.

Jeg vil foreslå, at vi indleder med at henvise til Salamancaerklæringen, som Danmark sammen med 91 andre lande underskrev i 1994. Heri fastlægges princippet om, at alle børn har ret til uddannelse på lige vis. Skolerne skal derfor tage hensyn til de forudsætninger og potentialer, alle børn møder med. Herudover kan jeg ønske mig en generel udmelding om, at inklusion handler om vores fælles menneskesyn og vores demokratiske forpligtelse overfor børn og unge i vores samfund.

I forhold til lærer og pædagoggruppen kan jeg ønske mig, at vi lægger vægt på, at de professionelle har fokus på børnenes læring. Hvad lærer hvert enkelt barn, når det deltager i undervisningens mange former.

Skriftlige bemærkninger fra KL's sekretariat

KL finder, at inklusion er et vigtigt tema, og at vi skal arbejde med sproget omkring opgaven. Fx sige "skolen for alle" i stedet for at sige "en inkluderende skole". Se også kommentarerne nedenfor.

Hvis der er mulighed for at rådet kan tage flere temaer op i 2014, kunne følgende fx være relevante:

- Samarbejde med forældre om børns læring, udvikling og trivsel i skole og dagtilbud (inkl. fritidstilbud) samt overgang til ungdomsuddannelser
- Omstilling til fokus på målstyring udvikling og læring samt på trivsel i skole og dagtilbud, herunder
- Hvordan kan lærere, pædagoger m.fl. samarbejde om opgaven?
- Hvordan kan ledelserne sætte rammen og samarbejde internt og på tværs af institutioner?
- Hvordan inddrages børn og forældre?

Formandskabet lægger under overskriften "Veje til inklusion" op til, at rådets medlemmer på grundlag af udkastet til publikationen giver deres bud på, hvad de forskellige aktører i og omkring folkeskolen kan gøre for, at vi lykkes med at skabe inkluderende læringsmiljøer.

KL mener generelt, at det er et rigtig godt oplæg, som taler fint ind i den store udfordring med at udvikle en folkeskole for alle børn. Der er en meget fin forståelse af temaet inkluderende læringsfællesskaber, hvor alle børn er aktive deltagere i og medskabere af fællesskabet.

Oplægget har fat i rigtig mange gode pointer. Her skal bare nævnes en enkelt: At klassen, der på mange skoler fortsat udgør det dominerende læringsfællesskab, skal suppleres med andre typer læringsfællesskaber, så der skabes forskellige læringsmuligheder for forskellige børn.

En generel bemærkning er, at vi skal skabe skolen for alle, og der vil fremover ikke være tale om "de inkluderede børn". Det kræver et nyt sprog, og det er rigtig svært at udvikle det sprog. KL vil opfordre til, at Rådet for Børns Læring forsøger at skrive ordet "inklusion" ud af oplægget så mange steder, som det kan lade sig gøre, uden at det bliver meningsforstyrrende.

I oplæggets afsnit 4. "Veje til bedre inklusion" er der i teksten nævnt mange vigtige pointer, som bør fremhæves under pejlemærker for en bedre inklusion. Nedenstående kommentarer er temaer, som ikke fremgår af oplægget:

4.1. Et fælles fundament for det professionelle samarbejde

- Det er vigtigt, at alle skolens medarbejdere har kendskab til og bakker op om inklusion - fx også pedellen.

- Kommunerne har et ansvar for også at have fokus på forældrenes opbakning, og på hvordan forældrene kan bidrage til et læringsmiljø for alle.
- Opbakning fra medarbejderne kan ikke alene skabes ved udbredelse af viden om målsætningen. Medarbejderne skal i praksis opleve, at de ikke står alene om at løse inklusionsopgaven. De skal kunne trække på viden fra nødvendige ressourcepersoner, når de skal udvikle læringsmiljøet for elever med særlige behov.

4.2 God undervisning i inkluderende læringsfællesskaber

- Folkeskolereformen giver både en anledning og en lang række muligheder i forhold til at udvikle en skole for alle børn. Det er en anledning og muligheder, som kommunerne og skolerne skal gribe.
- Der skal flere kompetencer i spil for løse skolens opgaver med læring og trivsel for alle. Pædagogerne skal bidrage, ligesom åbningen af skolen giver mulighed for at trække andre kompetencer ind i skolens arbejde.
- Der skal ske en kulturændring i forhold til, hvordan vi opfatter kompetenceudvikling. Viden fra forskning og praksis skal i spil, og der skal som nævnt i oplægget fokus på professionel refleksion og gensidig sparring. Vi skal finde nye modeller for kompetenceudvikling, som er noget andet end den traditionelle kursusmodel.
- Skolens og kommunens ressourcepersoner fx PPR og socialrådgiveres kompetencer skal udnyttes bedre.

4.3. Organisering af inkluderende læringsmiljøer

- Som oplægget også fint beskriver, har skoleledelsen en central rolle i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer. Både i forhold til det strategiske med at sætte rammer og retning, og i særdeleshed i forhold til den faglige ledelse. Faglig ledelse forstået som arbejdet mod at alle elever bliver så dygtige de kan, og at de trives. Faglig ledelse tager udgangspunkt i data, god praksis og viden fra forskning og sætter det i spil sammen med medarbejderne. Forvaltningerne skal understøtte skoleledelsens ledelse i opgaven.